

Практикум:

Історія формування боргової залежності України : презентаційний матеріал / Центр соціальних і трудових досліджень. – Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/7767>.

Завдання:

Позитивні та негативні наслідки іноземного інвестування [154]. В чому внутрішні протиріччя програм кредитування МВФ.

3.3. Міжнародна технічна допомога Україні та регіонам

Міжнародна технічна допомога. Основні донори (США, Канада, ФРН, Швеція, ООН, Світовий банк та ін.). Проекти МТД у розрізі основних цілей Програми діяльності Кабінету Міністрів України (національна безпека і обороноздатність України, реформування державного управління, розвиток економіки, забезпечення енергетичної незалежності). Проекти в МТД в розрізі регіонів. Проблеми залучення МТД (незавершеність нормативно-правової бази та недостатня скоординованість реалізації більшості проектів МТД). Нормативно-правові акти, які регулюють залучення та використання МТД в Україні (дво- та багатосторонні міжнародні договори, постанови та розпорядження КМУ). Умови залучення МТД (форми, учасники, державне регулювання).

Акцент. Перевагу ми віддаємо тій допомозі, яка тягне за собою іншу допомогу, більш потужну і тривалу.

*(Михайло Жванецкий,
письменник-сатирик)*

Міжнародна технічна допомога (МТД) – це фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України [155].

МТД є додатковим джерелом, яке дозволяє зменшувати навантаження на державний бюджет для реалізації в країні державаної політики в різних сферах, в т.ч. і в економічній. Як правило, МТД надається країнам, що розвиваються та слаборозвиненим країнам.

МТД надається Україні з 1992 р. і за цей час станом на 01.09.2015 р.:

✓ **донорами виступили 14 країн** (зокрема, США, Канада, ФРН, Швеція, Швейцарія, Японія, Туреччина, Данія), Європейський Союз та більше 20 міжнародних організацій (зокрема, організації системи ООН, Світовий банк, ЄБРР, ОЕСР) [156];

✓ **загальна кількість проектів МТД**, що пройшли установлену процедуру державної реєстрації, з 1996 р. склала 3304, з яких діючих на вказану дату 343 [157, 156];

✓ **загальний обсяг МТД** склав понад 9 млрд дол США [156] (загальна контрактна вартість чинних на вказану дату проектів понад 3,3 млрд дол. США), при цьому зберігається тенденція до зростання обсягів МТД по роках (1999 р. - 407,7 млн дол. США, у 2000 р. – 413,62 млн дол. США, у 2001 р. – 461 млн дол. США, у 2012 р. - 485, 2 млн дол. США, 2014 р. - понад 1 млрд дол. США [158, 159]).

Залучення МТД розглядалося як додаткове джерело ресурсного забезпечення здійснення заходів з розбудови основних засад та інфраструктури ринкової економіки (1991-1997 рр.), макроекономічної стабілізації, поглиблення структурних, правових реформ, демократизації суспільства (1998-2004 рр.), з забезпечення сталого економічного розвитку та впровадження інноваційної моделі розвитку (2005-2008 рр.) [160], подолання впливу світової фінансово-економічної кризи (2009-2013 рр.) [161], а наразі для забезпечення територіальної цілісності України та недопущення фінансово-економічного колапсу [61].

Так, у другому півріччі 2014 р. в Україні впроваджувалося 445 проектів МТД загальною контрактною вартістю близько 3,6 млрд дол. США у розрізі основних цілей Програми діяльності Кабінету Міністрів України [61] за таких напрямках:

1. **Національна безпека і обороноздатність України та допомога постраждалому населенню Донецької та Луганської областей** – 32 проекти за підтримки США, ЄС, ОБСЄ (на загальну суму 382,4 млн дол. США).

2. **Реформування державного управління** (децентралізація, регіональний розвиток, технічне регулювання, дерегуляція, електронне урядування) – 40 проектів за підтримки США, Канади, Швейцарії, Швеції, Туреччини, Німеччини, ЄС, ООН, ОБСЄ (на загальну суму 265,8 млн. дол. США).

3. **Запобігання та протидія корупції, реформування правоохоронної та судової систем** – 7 проектів за підтримки США, Канади, Швеції, ЄС, ОБСЄ (на загальну суму 38,1 млн. дол. США).

4. **Розвиток економіки** (реформа державних закупівель, розвиток приватного та фінансового секторів, банківського сектору) – 21 проект за підтримки США, Нідерландів, Швеції, Німеччини, ЄС, та ОБСЄ (на загальну суму 45,3 млн. дол. США).

5. **Розвиток агросектору та сільської місцевості** (земельна реформа, розвиток малих та середніх підприємств в сільському господарстві, відновлення системи зрошення (іригації), транспортування та збереження, переробка) – 28 проектів за підтримки США, Канади, Німеччини, Швейцарії, Данії, ЄС, ООН (на загальну суму 73,2 млн. дол. США).

6. **Забезпечення енергетичної незалежності** (енергоефективність та розвиток альтернативних джерел енергії, модернізація паливно-енергетичного сектору, ядерна безпека) – 73 проекти за підтримки США, Великобританії, Німеччини, Швейцарії, Японії, ЄС, МБРР, ЄБРР, ООН, НЕФКО, МАГАТЕ (на загальну суму 331 млн. дол. США).

7. **Забезпечення охорони здоров'я, соціальний захист, розвиток освіти та науки** – 97 проектів за підтримки ЄС, США, Канади, Швейцарії, Туреччини, Німеччини, МБРР, ООН, ОБСЄ (на загальну суму 203,1 млн. дол. США).

8. **Розвиток культури, туризму, молоді та спорту** – 56 проектів за підтримки ЄС, США, Німеччини, ООН (на загальну суму 65,9 млн. дол. США).

9. Охорона навколишнього середовища та попередження надзвичайних ситуацій – 36 проектів за підтримки ЄС та ООН (на загальну суму 59,2 млн. дол. США).

10. Розвиток громадянського суспільства, ЗМІ, захист прав людини, забезпечення прозорості виборчих процесів – 31 проект за підтримки США, Канади, Швейцарії, ЄС, ОБСЄ, ООН (на загальну суму 120,3 млн. дол. США).

11. Розвиток транспортного сектору та інфраструктури – 14 проектів за підтримки ЄС, ЄБРР, МБРР (на загальну суму 24,3 млн. дол. США).

12. Перетворення об'єкта Укриття на екологічно безпечну систему та виведення з експлуатації ЧАЕС – 10 проектів, які фінансуються з Чорнобильського фонду Укриття та Рахунку ядерної безпеки (на загальну суму 2 033 млн. дол. США) [162].

В розрізі регіонів, обсяги МТД розподілені нерівномірно. Значні ресурси, спрямовані в Київ (головним чином на підвищення інституціональної спроможності центральних органів виконавчої влади), Чорнобильський район (на будівництво «Укриття», зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС, іншої діяльності у зоні відчуження), західні (Львівська, Закарпатська, Волинська області) та східні регіони (Дніпропетровська, Харківська області). Основною відмінністю проектів, що реалізуються у західних регіонах, є їх менша вартість, і у той же час – більша кількість. На Рис. 3.2.1-3.2.2 наведено обсяги та кількість діючих в другому півріччя 2014 р. проектів МТД в регіональному розрізі. Ключовим фактором активної участі регіонів в реалізації проектів МТД є спроможність регіональної/місцевої влади організувати відповідну роботу.

Щодо основних донорів, то США надали Україні понад 4 млрд дол. США МТД. Серед останніх угод між Україною та США щодо МТД з впливом на економічну та інвестиційну діяльність слід виділити підписану 17.09.2014 р. Угоду про виконання завдання у сфері розвитку між Урядом України та Урядом США для сприяння стійкому економічному розвитку на широкій суспільній основі як засобу забезпечення сталої демократії в Україні [163] з обсягом допомоги 22 млн дол. США (сприятиме підвищенню доступності інвестицій для потреб середнього класу, зміцненню потенціалу приватного сектору економіки, посиленню підтримки малих та середніх підприємств тощо).

ЄС за весь час співпраці надав Україні понад 3 млрд євро МТД. Наразі допомога ЄС надається на виконання положень Порядку денного асоціації Україна – ЄС та імплементацію положень Угоди про асоціацією між Україною та ЄС у вигляді проектів з експертної допомоги, постачання обладнання, виконання робіт, грантових проектів, програм бюджетної підтримки. Для надання імпульсу інноваційним зрушенням в Україні 20 березня 2015 р. була підписана Угода між Україною та ЄС про асоційовану

участь України у Рамковій програмі «Горизонт 2020» [163], яка об'єднує всі програми ЄС із фінансування досліджень та інновацій, що дозволяє підприємствам та організаціям брати участь у проектах Програми на однакових із країнами – членами ЄС умовах. Зокрема, суттєвого інноваційного поштовху українській промисловості надасть участь у проектах блоку «Індустріальне лідерство», метою якого є забезпечення лідерства в передових і промислових технологіях за допомогою спеціальної підтримки інформаційно-комунікаційних технологій, нанотехнологій, розроблення нових матеріалів, біотехнологій, передових технологічних процесів і космічних технологій [165]. Крім того, у травні 2015 р. ЄС схвалив додатковий пакет двосторонньої технічної допомоги для України на 2015 р. в обсязі 110 млн євро, одним з елементів якого є поповнення бюджету новоствореного Інструменту гарантування позик українських малих та середніх підприємств, що впроваджуватиметься ЄБРР та ЄІБ (за посередництва українських банків) як за рахунок власних ресурсів, так і з використанням регіональних програм технічної допомоги ЄС (Інструмент реалізації ПВЗВТ, Інвестиційний інструмент сусідства).

Загальний обсяг ресурсів, наданих Урядом ФРН з початку 90-х років, склав близько 400 млн євро. Відповідно до Вербальної ноти Посольства ФРН в Україні Урядом ФРН виділено 8,79 млн євро для проектів технічного співробітництва на період до 2021 р. [162].

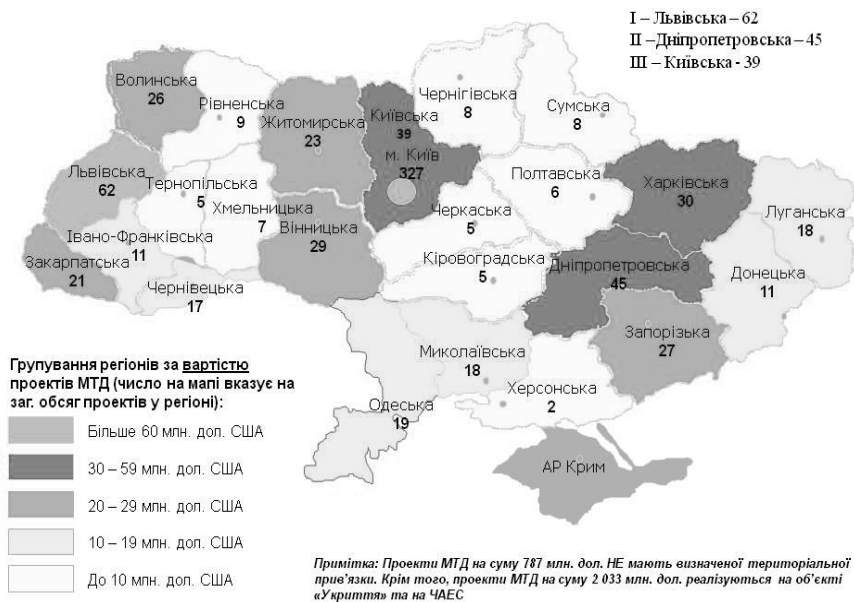

Рис. 3.2.1. Діючі проекти МТД протягом липня-грудня 2014 р. (799 млн дол. США)

Примітка: матеріали Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.

Рис. 3.2.2. Діючі проекти МТД протягом липня-грудня 2014 р.
(кількість проектів)

Примітка: матеріали Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.

Серед основних проблем залучення МТД в Україні слід виділити:

- **незавершеність нормативно-правової бази** щодо державного регулювання процесів залучення та реалізації МТД в Україні;
- **недостатня скоординованість реалізації більшості проектів МТД.**

Щодо нормативно-правової бази, то на даний час немає нормативно-правового акту, який би рамково регулював відносини в сфері МТД, хоча до Верховної Ради України відповідні законопроекти вносилися три рази в 1999 р. [166], 2006 р. [167] та 2013 р. [168]. Створена в січні 2012 р. спеціальна робоча група з опрацювання [169] була ліквідована у вересні 2014 р. [170] з мотивів оптимізації державного апарату. Останній з варіантів проекту рамкового закону України «Про міжнародну технічну допомогу» було відкликано в лютому 2014 р.

Програмою діяльності Кабінету Міністрів України [61] передбачене створення єдиного центру координації донорської та міжнародної технічної допомоги як механізму обліку донорської допомоги та комунікаційного центру між донорами, органами державної влади і представниками громадянського суспільства. Наразі ведеться робота над його запровадженням. Також вдеться робота щодо створення порталу міжнародної допомоги з метою інформування міжнародних донорів, українське суспільство і владу про доступну допомогу, про те, скільки її заходить в Україну, як вона розподіляється, де можна отримати гроші на проекти. Портал також стане способом звітування перед громадськістю.

Важливість МТД для України полягає у її безоплатності, що у світлі обмежених ресурсів набуває ще більшої ваги. Залучення МТД Україною сприяло розвитку різних сфер життєдіяльності держави і суспільства, а отже і впливало на стан і спрямованість розвитку національної економіки. Однак, незважаючи на збільшення обсягів МТД, її роль у структурних зрушеннях в економіці та інвестиційно-інноваційних процесах в Україні залишається маловідчутною.

Законодавство.

- Дво- та багатосторонні міжнародні договори, зокрема, Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги (Україна приєдналася до Декларації в 2007 р.) [171], угоди щодо техніко-економічного співробітництва України з країнами та міжнародними організаціями, які є донорами МТД (наразі регулюються 21 рамковими міжнародними договорами України та міжнародними договорами щодо впровадження програм співробітництва в різних сферах економіки) (В Додатку А, Таблиці А.9 наведено перелік угод з основними країнами-донорами);

- Постанови КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» [155], Постанова Національного банку України «Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України» [172];

- Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегічних напрямів та завдань щодо залучення міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2009-2012 роки» [173], «Про схвалення Концепції планування, залучення, ефективного використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями» [174], «Про схвалення Стратегії залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2013-2016 роки» [175].

Акцент. Основні умови:

✧ залучення МТД відбувається відповідно до проекту з визначеними цілями, учасниками, діями, ресурсами, строками та ін.;

✧ учасниками МТД є донори, реципієнти, виконавці, бенефіціари та ін.;

✧ залучення МТД може відбуватися у вигляді будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів, яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій.

✧ державним регулюванням процесів залучення та реалізації МТД опікується Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за напрямками: